

Vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2024–2026 taloussuunnitelman laadinta

1. Talousarvion ja -suunnitelman valmistelun lähtökohdat

Talousarvion valmistelun eteneminen

Talousarvion valmistelun aikataulu on aikaistettu kuukaudella edellisiin vuosiin verrattuna. Tarkoitus on, että kaupunginvaltuusto voi hyväksyä talousarvion marraskuun kokouksessaan samalla kun vahvistaa veroprosentit vuodelle 2024.

Tavoitteena on, että [Raindance-portaaliin](#) on syötetty alustavat budjetit jo ennen kesälomia, jotta lautakunnat voivat käsitellä omia talousarvioitaan elo- ja syyskuussa. Toimialojen talousarvioesitykset tulee olla lautakunnan hyväksymiä syyskuun puoliväliin mennessä.

Talousarvion laadinnan aikataulu:

- 10.5. Raindance-portaali avataan toimialojen käyttöön
- 29.5. Kaupunginhallitus tekee esityksen laadinnan keskeisistä periaatteista ja linjauksista sekä suunnitteluraamista
- 12.6. Kaupunginvaltuusto hyväksyy laadinnan keskeiset periaatteet ja linjaukset sekä suunnitteluraamin
- 19.6. Kaupunginhallitus antaa yksityiskohtaiset laadintaohjeet
- 15.9. Toimialojen talousarvioesitykset ovat valmiita
- 4.10. Kaupunginjohtajan ensimmäinen talousarvioehdotus on valmis
- 13.11. Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarvion

Liitteenä 1 on vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2024–2026 taloussuunnitelman laadinta-aikataulu.

Kaupunkistrategia

Järkivihreä Forssa – kestävää elinvoimaa kaupunkistrategia on kaupungin taloussuunnitelman ja ohjausjärjestelmän perusta. Sen toiminnallistamisen tukena toimivat erilaiset toimenpideohjelmat ja niiden tuloksia mitataan säännöllisesti valituin mittarein. Vuoden 2022 aikana strategia tarkistettiin ja päivitettiin uuteen [muotoon](#).

Talousarviossa ja -suunnitelmassa asetetaan kaupungin strategian mukaisia palvelujen järjestämistä ja investointeja koskevia tavoitteita kaupungin eri palveluille, liikelaitoksille ja tytäryhteisöille. Strategian toteuttaminen ulottuu palveluyksikkö- ja henkilötasolle käyttösuunnitelmassa ja kehityskeskusteluissa.

Kaupungin talous heikkenee merkittävästi vuonna 2024

Kaupungin verotulot ja valtionosuudet ovat kehittyneet varsin suotuisasti viimeisten vuosien aikana ja tilinpäätökset ovat olleet suhteellisen vahvoja. Talousarviossa 2023 tilikauden tulostavoite on yli neljä miljoonaa euroa ylijäämäinen ja kevään 2023 perusteella tavoite on saavutettavissa.

Valtionvarainministeriö antoi huhtikuussa ensimmäiset ennakkolliset arvionsa vuoden 2024 kuntakohtaisista valtionosuuksista. Kaupungin valtionosuudet ovat laskemassa 2,4 miljoonaa euroa vuodesta 2023. Kuntaliiton veroennusteen mukaan kaupungin saamat verotulot olisivat laskemassa 1,9 miljoonaa euroa.

Valtionosuudet saattavat laskea vielä huomattavasti enemmän, sillä valtionvarainministeriö on lähettänyt kesäkuussa kaikki Suomen kuntiin kyselyn, jossa pyydetään tietoja sote-uudistuksen rahoituksen siirtolaskelmien oikaisemiseksi. Tarkoituksena on oikaista kustannuksia niin, että ne vastaavat palvelujen järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia. Siirtolaskelmia vääristävien takautuvien ja kertaluonteisten erien oikaisemisesta on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksilla. Forssa ja Forssan seutua oikaisu koskee merkittävästi, koska Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä teki noin viisi miljoonaa euroa alijäämää vuonna 2022. Tätä alijäämää ei ole aiemmin huomioitu kuntien sote-kustannuksena eikä se sen vuoksi ole ollut vaikuttamassa siirtolaskelmiin. Ilman asetusta Forssan kaupungin verorahoitus heikkenee noin 4,3 miljoonaa euroa. Siirtolaskelmien oikaisun jälkeen verorahoitus (valtionosuudet) heikkenee mahdollisesti vielä yli miljoonalla eurolla.

Henkilöstökustannukset tulevat nousemaan jo sovittujen sopimuskorotusten vuoksi noin 3,0 prosenttia, mikä tarkoittaa kokonaisuudessaan noin 0,9 miljoonaa euroa. Talousarvioon 2023 verrattuna korotus on vielä suurempi, sillä talousarviossa 2023 arvioitu vuoden 2023 korotus on pienempi, mitä lopulliset sopimuskorotukset ovat. Lisäksi varsin voimakas inflaatio nostaa palvelujen ostojen ja energian hintoja. Vaikka energian voimakkain hintapiikki on tasaantunut, kaupungin energiakustannukset nousevat vanhojen sopimusten päättyessä.

Edelliset seikat huomioiden ja sillä olettamuksella, että sote-siirtolaskelmia oikaistaan asetuksella, kaupungin tulos nykyisellä toiminnalla vuonna 2024 tulee olemaan yli 6 miljoonaa euroa vuotta 2023 heikompi.

2. Vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2024–2026 taloussuunnitelman laadinnan keskeiset periaatteet ja linjaukset

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 12.6.2023 vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman laadinnalle seuraavat periaatteet ja linjaukset:

1. Kaupungin taloutta ja palvelutoimintaa hoidetaan suunnittelukaudella 2024–2026 siten, että kaupungin talous pysyy tasapainossa.
2. Toimialat pidättäytyvät suunnitelmista, jotka nostavat kustannuksia, mutta huomioivat tiedossa olevat sopimuskorotukset ja hintojen korotukset suunnitelmissaan.
3. Toimialat alkavat laatimaan suunnitelmakauden mittaista toimenpideohjelmaa tuottavuuden parantamiseksi ja talouden sopeuttamiseksi. Toimenpideohjelman suuruudesta päätetään vasta hallitusohjelman valmistuttua.
4. Vesihuoltoliikelaitoksen maksaman korvauksen suuruus päätetään talousarvion yhteydessä.
5. Talousarvion tavoiteasettelu perustuu kaupunkistrategiaan ja siinä asetettuihin tavoitteisiin. Palvelualueet esitettävät talousarviossa vaikutuspiirissään olevat strategiaa toteuttavat tavoitteensa ja mittarinsa sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi.
6. Hyväksyy talousarvion laadintaprosessin ja aikataulun liitteen mukaisesti.

Käytännössä talouden tasapainon säilyttäminen edellyttää toimialojen pyrkivän suunnittelussa siihen, että kustannustasoa nostavista toimenpiteistä pidättäytytään ja suunnittelun painopiste pidetään talouden sopeuttamisessa. Sopeuttamiselle ei tässä vaiheessa määriteltä euromääräisiä tavoitteita, mutta asiaan palataan hallitusohjelman valmistuttua ja kuntatalouden kehityksen selkeydyttyä.

Kaupungin talouden sopeuttamisessa ja tuottavuuden parantamisessa ovat keskeisessä asemassa seuraavat kehittämisalueet:

- palveluverkon ja toimitilojen käytön tehostaminen
- palvelu- ja työprosessien uudistaminen, palvelutarjonnan uudelleen arviointi, sähköisten palvelujen kehittäminen ja digitalisaation hyödyntäminen sekä uusien innovaatioiden käyttöön ottaminen
- henkilöstön, osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittäminen
- organisaation, rakenteiden ja johtamisjärjestelmän kehittäminen
- hankintojen tehostaminen.

Talousarviosuunnittelussa on keskeistä, että toimialat suunnittelevat ja valmistelevat edellä mainituille kehittämisalueille toimenpiteitä. Toimenpiteiden toteutuksen laajuus päätetään vasta myöhemmin.

3.Laadinnan tekniset ohjeet

3.1 Talousarvion laadintatyökalut

Talousarvion laadinnassa käytetään Raindance budjetointiohjelmistoa (raindanceportaali) sekä Teamsin FK Talousarvio - kanavaa. Strategisten tavoitteiden seurannassa käytetään LATO-ohjelmaa. Kukin toimiala organisoii oman talousarvion valmisteluprosessinsa omien tarpeidensa mukaiseksi.

Tukena talousarvion laadinnassa toimivat toimialojen omat avainhenkilöt. Budjetointiohjelmiston pääkäyttäjä on Eeva-Liisa Tuomola.

Raindance budjetoinnin käyttöohjeet löytyvät Intrasta kohdasta, talous, talousarvio. Sekä liitteenä tästä:

KM2.7 Budjetointi
Budjetoijan ohje.pdf

Huom! Mikäli Raindancen salasana on vanhentunut, salasanan vaihtaminen tehdään ensisijaisesti kirjautumissivun linkistä. Joissakin tapauksissa on pyydetty uutta salasanaa Loikusta kirjanpito@loiku.fi.

Määrärahat ja tuloarviot syötetään Raindanceen tileittäin kustannuspaikoille. Järjestelmä pyöristää esityksen 10 euron tarkkuudelle. Valtuuston hyväksymässä talousarviossa määrärahat ja tuloarviot hyväksytään palvelutasolla. Tuloarviot on syötettävä miinusmerkkisinä!

Budjettiraportit Valikkoon

Budjettivuosi 2024 Kp 1201 Talouspalvelut

Tili	Er	Info	M	TP 2022	TA+MUUTOS 2023	TOT 3/2023	LTK 2024	HH 2024
3140 Muut myyntituotot	1		-	-29 457	-31 300	-7 287	-31 000	0
3530 Muut tuotot	1		-	-134	0	-11	0	0
TOIMINTATUOTOT				-29 591	-31 300	-7 299	0	0

3.2 Talousarvio- ja käyttösuunnitelmarakenne

Talousarviossa noudatetaan keskeisiltä osiltaan Kuntaliiton Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio ja -suunnitelma suositusta. Talousarviossa valtuusto asettaa käyttötalousosassa palveluittain toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä osoittaa tavoitteiden saavuttamiseen käytettävissä olevat resurssit määrärahoineen ja tuloarvioineen. Investointiosassa määrärahat varataan hankeryhmittäin/hankkeittain. Toimielimet jakavat valtuuston myöntämät määrärahat omissa käyttösuunnitelmissaan talousarvion hyväksymisen jälkeen pienempiin kokonaisuuksiin.

Toimialojen esitykset pitävät sisällään seuraavat asiakirjat:

1. Raintance budjetointiohjelmalla laadittu budjetti kustannuspaikoittain
2. Palvelualueiden talousarviolomakkeet sisältäen
 - a. Toiminta-ajatuksen/palvelukuvauksen
 - b. Talousarvion tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
 - c. Toiminnan painopisteet
 - d. Mahdolliset muutokset aiempaan
 - e. Keinot ja toimenpiteet tuottavuuden parantamiseksi
 - f. Tunnusluvutpalvelualueiden lomakkeet löytyvät Teamsin FK talousarvio/Talousarvio 2024 -kanavalta
3. Toimielimen käsittelyä koskeva päätös. Päätöksen esittelytekstistä tulee ilmetä keskeisimmät muutokset toiminnassa, määrärahoissa ja henkilöstössä palveluittain.
4. Mahdolliset investointiesitykset ja niiden tavoitteet ja perustelut

3.3 Toiminnalliset tavoitteet

JHS 199, Suositus kuntien talousarviosta ja -suunnitelmasta sanoo tavoitteiden asettamisesta mm. seuraavaa:

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Valtuuston ja kunnan muiden toimielinten on talousarviossa ja -suunnitelmassa sekä niihin perustuvissa käyttösuunnitelmissa ja erillisbudjeteissa hyväksyttävä toimintaa ja taloutta koskevat tavoitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Tavoitteet on pyrittävä asettamaan siten, että ne kattavat tehtäväalueen perustehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Määräraha tai siinä pysyminen tai lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen eivät itsessään ole kuntalain tarkoittamia tavoitteita.

Talousarvioissa ja -suunnitelmassa asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman yksiselitteisillä ja konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Mittarit voivat olla määrällisiä tai laadullisia.

Mitattavat tavoitteet asetetaan kuntastrategian mukaisille eri osa-alueille talousarviossa kat-
taen niin lyhyen kuin pidemmänkin aikavälin. Asetettavat tavoitteet kohdistuvat olennaisiin
toimintoihin ja ohjaavat kehittämään toimintatapoja ja siten toiminnan tuloksellisuutta. Ta-
voitteiden perusteella tunnistetaan tapahtumat, jotka vaikuttavat tavoitteiden saavuttami-
seen. Tunnistetut mahdollisuudet ja vahvuudet hyödynnetään systemaattisesti. Tavoitteiden
saavuttamista uhkaavat riskit analysoidaan ja merkittäviksi arvioituille riskeille määritellään
tavoitteiden saavuttamisen edellyttämät toimenpiteet.

Forssan kaupungin strategiassa on kolme keskeistä teemaa;

1. Taloudellinen järkivihreys
2. Ihmisystävällinen järkivihreys
3. Ekologinen järkivihreys

Talousarviossa esitetään talousarviovuodelle palvelualueittain kaupunkistrategian mukai-
set tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteille on myös asetet-
tava arviointikriteerit/mittarit sekä tavoitetaso vuodelle 2023. Kukin palvelualue pyrkii laati-
maan tavoitteita kaikista kolmesta strategisesta teemasta. Tavoitteiden tulee olla sellaisia,
joihin palvelualueella voidaan vaikuttaa. Talousarviossa tulee olla tarvittavat määrärahat
tavoitteiden toteuttamiselle.

Tavoiteasetannassa tulee pyrkiä ns. SMART-malliin. Kirjallisuudessa ja eri organisaatioissa
SMART-mallia käytetään hieman eri variaatioin, mutta Forssan kaupungin talousarviosuun-
nittelussa sillä pyritään ilmaisemaan lausemuotoisesti ja ymmärrettävästi, missä muutosta
halutaan tapahtuvan ja miten muutos tukee kaupungin strategian toteutumista. Alla oleva
esimerkki kuvaa hyvän tavoitteen rakennetta.

Tavoiteasetannasta – Mikä on hyvä tavoite?

S

Specific =
Yksityiskohtainen

Mikä muutos
halutaan aikaan?

M

Measurable =
Mitattavissa

Mistä voidaan
todeta, että tavoite
on saavutettu?

A

Achievable =
Realistinen

Onko tavoite
saavutettavissa ja
millä keinoilla?

R

Relevant =
Relevantti

Onko tavoite
strategian suhteen
tärkeä?

T

Time-based =
Aikaisidonnainen

Milloin tavoite
tulisi olla
saavutettu?

Esim.

Vähennämme ostoenergian määrää viidellä prosentilla vuonna 2024,
(tekemällä energiatehokkuustoimenpiteitä) jotta kaupunki ottaa askeleen
kohti kestävästä elinvoimaa.

Tavoite on lausemuotoinen ilmaisu missä muutosta halutaan tapahtuvan.
kasvatamme, vähennämme, parannamme, lisäämme...

- Esimerkiksi vähennämme ostoenergian määrää viidellä prosentilla

- Tavoitteessa on tärkeää, että jokainen tavoitteen lukeva taho ymmärtää, mitä ollaan tekemässä ja miten se liittyy kaupungin strategiaan.

Toimenpide on teko tai tekoja, joita tehdään sen eteen, että tavoitteessa onnistutaan: eli mitä tehdään vuonna 2024? Esimerkissä ne ovat erilaisia energiatehokkuustoimenpiteitä, kuten vaikka

- Optimoidaan rakennuksen x lämmitys
- Vaihdetaan LED valaisimet tilaan x.

Yllä oleva esimerkki voisi olla oikea tavoite vuodelle 2024. Tavoite ja sen saavuttamiseksi tehtävät toimenpiteet kirjataan LATO-ohjelmaan sekä mittari tavoitteen saavuttamisen arvioinnille. Tässä tapauksessa muutos ostoenergian määrässä voidaan mitata MW/v arvona. Aina ei ole mahdollista löytää näin selvää kvantitatiivista mittaria, mutta mittari voi olla myös laadullinen.

3.4 Sisäiset erät

Aikaistetut suunnitteluaiakataulun kannalta on erittäin tärkeää, että sisäiset erät on valmisteltu selvästi aikaisempia vuosia aiemmin. Laskelmat on laadittava ja toimitettava talouspalveluysikköön Eeva-Liisa Tuomolalle 28.6.2023 mennessä. Sisäiset erät syötetään Raintanceen keskitetysti talouspalveluysikössä.

3.5 Palkat ja henkilöstösivukulut

Henkilöstökulujen budjetoinnin avuksi Raintanceen on ajettu toukokuun 2023 palkat, joiden perusteella toimialat tekevät tarvittavat tarkennukset. Toukokuun palkkoihin ajetaan 7,1 prosentin tasokorjaukset keskitetysti Raintance ohjaustietojen avulla. Merkittävä korotus muodostuu kesällä 2023 tehtävästä noin 4,1 prosentin korotuksesta ja vuoden 2024 aikana tehtävästä noin 3,0 prosentin korotuksesta.

Henkilösivukulut tulevat laskemaan noin 0,2 prosenttiyksikköä (sairausvakuutusmaksu) vuodesta 2023. Budjetoijien ei tarvitse itse budjetoida sivukuluja, sillä henkilösivukulut ajetaan Raintanceen keskitetysti.

Tuntipalkkaisen henkilöstön ja määräaikaisen kk-palkkaisen henkilöstön sekä opettajien määräaikaisen henkilöstön palkkatietojen apulistoja on käytettävissä ja ne löytyvät osoitteesta K:taulukot/raha/talousarvio. [K:\Taulukot\RAHA\TALOUSARVIO](#)

3.6 Riskienhallinta osana talousarvioprosessia

Sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan tarkoituksena on tukea kaupunkia ja sen konserniyhteisöjä perustehtävien laadukkaassa toteuttamisessa, kaupunkistrategian ja asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa sekä kuntalaisten, henkilöstön ja omaisuuden turvaamisessa erilaisilta riskeiltä. Kaupungin kokonaisvaltaisen riskienhallinnan työkaluna on Granite-ohjelmisto. Riskienhallinnan uudelleen arviointi ja päivittäminen on keskeinen osa talousarvion valmistelua. Riskienhallinta on jatkuva prosessi ja toimialojen ja eri

palveluiden tulee seurata ja raportoida riskeistä ja niiden hallintakeinoista osavuosisikatsausten tahdissa.

3.7 Investointiosa

Investoinnit toteutetaan ja ajoitetaan siten, että niistä ei koidu kohtuutonta raskautta kaupungin taloudelle. Investointien rahoituksen kannalta onkin oleellista huolehtia riittävästä tulorahoituksesta ja sitä kautta kaupungin lainanhoitokyvystä. Investointien vaikutukset käyttötalouteen tulee aina esittää. Pitkän aikavälin investointisuunnitelma laaditaan investointiohjelman pohjaksi.

Investoinnit on varattava taloussuunnitelmaehdotukseen ilman arvonlisäveroa, mikäli hanketta ei koske vähennys- tai palautusoikeuden rajoitukset.

Investointiosassa tulee kullekin vuodelle varata se osuus, mitä hankkeeseen suoriteperusteella mukaisesti kunakin vuonna arvioidaan käytettävän. Investointiosaan budjetoidaan pysyviin vastaaviin aktivoitavat aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenot. Hankintaraja on vähintään 10.000 euroa.

Rakentamiseen tai peruskorjaukseen liittyvät ensikertaisen kalustamisen määrärahat sisällytetään teknisen lautakunnan rakentamismäärärahoihin.

3.8 Valtionosuudet

Valtionosuudet syötetään talouspalveluysikössä. Laskennalliset valtionosuudet merkitään tuloksi tuloslaskelmaosaan.

Investointiosan valtionavustukset varataan investointiosaan ao. hankkeen tuloksi. Valtionosuus varataan tuloksi hankkeen ennakoitun valmistumisen mukaisesti.

3.9 Liikelaitoksen talousarvioehdotus

Liikelaitosten talousarviossa noudatetaan Kuntalain 120 §:n säännöksiä ja talousarviosuositusta.

Johtokunnan tulee 15.9.2023 mennessä toimittaa ehdotuksensa vuoden 2024 talousarvioiksi ja vuosien 2024–2026 taloussuunnitelmaksi talouspalveluysikköön. Liikelaitoksen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita kuin kunnan talousarviossakin. Liikelaitoksen talousarviossa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Niissä esitetään liikelaitokselle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumista mittaavat tunnusluvut, talousarvioperustelut ja budjettilaskelmat. Liikelaitoksen johtokunta hyväksyy talousarvionsa vuodelle 2024 kaupungin talousarvion hyväksymisen jälkeen viimeistään vuoden loppuun mennessä.

Sekä valtuusto että johtokunta asettavat liikelaitokselle sitovia tavoitteita. Sekä valtuuston että johtokunnan liikelaitokselle asettamat tavoitteet esitetään liikelaitoksen talousarviossa ja ne tulee erottaa toisistaan selkein merkinnöin.

Liikelaitos laatii tavoitteensa vastaavalla lomakkeella kuin konserniyhteisöt. Lomakkeet on toimitettava myös sähköpostitse Eeva-Liisa Tuomolalle.

3.10 Tytäryhteisöjen tavoitteet

Tytäryhteisöjen, Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän ja Lounais-Hämeen koulutus- kuntayhtymän tulee laatia esityksensä konsernitavoitteista 15.9.2023 mennessä konsernilomakkeella.

3.11 Konserniyhteisöjä koskevat tavoite- ja talousarvioneuvottelut

Kaupungin konserniohjeissa on ohjeistettu vuosittain käytävät tavoite- ja talousarvioneuvottelut konserniyhteisöjen kanssa. Ensimmäiset neuvottelut käydään kesäkuussa ja toiset syyskuun alussa ja niistä on sovittu erikseen.

3.12 Talousarvion laadinnassa otetaan huomioon yritysten ja oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö

FORSSAN KAUPUNGINHALLITUS

Jari Kesäniemi
kaupunginjohtaja

Timo Finning
talousjohtaja

Jakelu: toimialat, konserniyhteisöt, liikelaitos

liite: 1. Talousarvion laadinta-aikataulu